

EDUSKUNTARYHMIEN NÄKEMYKSIÄ:

SUOMEN EU-PUHEENJOHTAJUUDEN OHJELMA

Eduskuntaryhmien työryhmän raportti

17. lokakuuta 2018

Eduskuntaryhmien näkemyksiä: SUOMEN EU-PUHEENJOHTAJUUDEN OHJELMA

Johdanto

Pääministeri Juha Sipilän sekä suuren valiokunnan puheenjohtajan, kansanedustaja Arto Satosen aloitteesta eduskuntaryhmät nimesivät työryhmän, jonka tehtävänä on kartoittaa aiheita Suomen Euroopan unionin neuvoston puheenjohtajakauden (1.7. – 31.12.2019) ohjelman kansallisesti merkittäviksi EU-poliittisiksi painopisteiksi. Lopullisen puheenjohtajuusohjelman laatii huhtikuun 2019 eduskuntavaalien jälkeen muodostettava hallitus.

EU-puheenjohtajuus tarjoaa tilaisuuden nostaa unionissa esille kansallisesti tai alueellisesti tärkeitä aiheita. Ne voidaan myöhemmin sisällyttää koko unionin tavoitteisiin, kuten on tapahtunut Suomen ajaman Pohjoisen ulottuvuuden politiikan osalta.

Tulevan EU-puheenjohtajuuskauden kolme painopistealuetta ovat työryhmän ehdotuksen mukaan:

- 1) Kansalaiset keskiöön
- 2) Ilmastopolitiikka haltuun
- 3) Vahvempi Eurooppa, turvallisempi maailma

Työryhmän jäseniksi eduskuntaryhmät nimesivät kansanedustajat Arto Satonen (kok, puheenjohtaja), Sirkka-Liisa Anttila (kesk), Paavo Arhinmäki (vas), Eva Biaudet (r), Simon Elo (sin), Sari Essayah (kd), Pekka Haavisto (vihr), Timo Harakka (sd), Jani Mäkelä (ps), Sari Raassina (kok), Mikko Savola (kesk) ja Tytti Tuppurainen (sd)¹.

Työryhmä korostaa, että raportti on kartoitus puheenjohtajakauden agendan mahdollisista aiheista. Raportilla ei haluta ohjata ensi vuonna valittavan eduskunnan eikä seuraavan valtioneuvoston harkintaa. Raportin kirjaukset ovat työryhmän keskustelujen kooste, eivätkä välttämättä edusta kaikkien eduskuntaryhmien kantoja.

¹ Työryhmän jäsenten estetapauksissa heidän sijaisinaan toimivat ed. Olavi Ala-Nissilä ja Arto Pirttilahti (kesk), Thomas Blomqvist ja Anna-Maja Henriksson (r), Kimmo Kivelä (sin), Laura Huhtasaari (ps), Päivi Räsänen (kd) ja Hanna Sarkkinen (vas).

SUOMEN PUHEENJOHTAJAKAUDEN PERUSTEET JA PAINOPISTEET

Suomen kausi EU:n neuvoston puheenjohtajavaltiona sijoittuu poliittisten tavoitteiden määrittämisen kannalta tärkeään vaiheeseen pian Euroopan parlamentin vaalien jälkeen. Eurovaaleja seuraavat Eurooppa-neuvoston puheenjohtajan sekä Euroopan komission va-
linnat. Toimielimet päättävät uusissa kokoonpanoissaan tavoitteistaan, jotka ohjaavat EU:n toimintaa seuraaviin vuoden 2024 vaaleihin asti. Suomella EU-puheenjohtajamaana on ti-
laisuus ja velvollisuus olla aktiivinen toimija tulevan vaalikauden politiikkatavoitteiden mää-
rittelyssä.

Arvoperustainen puheenjohtajakausi

Puheenjohtajakaudellaan Suomen tulee EU:n neuvoston puheenjohtajana sekä edustaessaan unionin jäsenvaltioita kolmansiin valtioihin päin painottaa sitä yhteistä arvoperustaa, jonka turvaamiseksi Euroopan unioni on luotu. Tähän kuuluu yleismaailmallisten ihmisoikeuk-
sien- ja perusoikeuksien puolustaminen sekä erityisesti sukupuolten tasa-arvon edistäminen
kaikilla politiikkasektoreilla. EU:n yhtenäisyyttä edistetään ottamalla kansalaisnäkökulma
EU:n päätöksenteon lähtökohdaksi. Suomi haluaa edistää kaudellaan kaikessa toiminnassaan
demokraattisempaa, kansalaislähtöisempää EU:ta. Unionin ulkosuhteissa Suomi edustaa
sääntöihin perustuvan, monenkeskisen valtiojärjestelmän arvoja ja tämän vuoksi tukee
unionin vahvaa toimijuutta kaikilla kansainvälisillä areenoilla. Unionin neuvoston puheen-
johtajana Suomi edustaa jäsenvaltioiden sitoutumista vapaan demokraattisen oikeusvaltion
ihanteeseen ja velvoitteisiin.

Poliittinen puheenjohtajuusohjelma

Työryhmä katsoo, että Suomen puheenjohtajakauden ohjelman tulee olla ensisijaisesti po-
liittinen tavoiteasiakirja. Sen tehtävä on tukea unionin kykyä vastata yhtenäisenä nykyisiin
ja tuleviin eurooppalaisiin ja globaaleihin haasteisiin. Tämän vuoksi Suomen ohjelmassa po-
liittisten tavoitteiden määrittely on ensisijalla.

Puheenjohtajakauden sisältöön tulevat vaikuttamaan sellaiset ulkoa tulevat seikat kuin Bre-
xitin toteutuminen ja Länsi-Balkanin lähentymiskehitys. Myös Lähi-idässä, Turkissa ja Poh-
jois-Afrikassa tapahtuva kehitys voivat heijastua unionin sisäisiin politiikkoihin.

Työryhmä muistuttaa, että jokaisen puheenjohtajakauden agendasta tärkeän osan muodos-
taa edelliskausilta siirtyvien asioiden käsittely. Junckerin komission kymmenen painopis-
teen lainsäädäntöohjelman ehdotuksista enemmistö oli syyskauden 2018 alkaessa vielä

unionin toimielinten käsittelyssä tai antamatta ². Eduskuntaryhmät ovat lausuneet kantansa komission säädösehdotuksista³ eduskuntamenettelyn yhteydessä.

Kansalaiset keskiöön

Kansalaisia hyödyttävä talouspolitiikka

Euroopan unionin oikeutus kansalaisten silmissä on yhteydessä unionin talouspolitiikan onnistumiseen. Odotus vakaasta ja kestävästä talouden kehityksestä, työpaikasta ja ostovoimasta on kansalaisten perusvaatimus. Erytystä huomiota on kiinnitettävä nuorten tilanteeseen, koulutusmahdollisuuksiin ja nuorisotyöttömyyden torjumiseen. Talouskriiseihin tarvellyyn vuosikymmenen tuhojen korjaaminen merkitsee keskittymistä kasvun edellytyksiin: toimivat sisämarkkinat, digitalisaatio, tekoäly, alustatalous, innovaatiot, strategiset hankkeet ja niiden rahoitus sekä tarpeettoman sääntelyn purkaminen. Suomi painottaa jokaisen jäsenmaan velvollisuutta vakaus- ja kasvusopimuksen noudattamiseen sekä vastuun kantamiseen omasta taloudestaan.

Osaaminen luo vaurautta

EU:n tavoitteissa jo pitkään julistettu lisäpanostus koulutukseen, osaamiseen ja tutkimukseen on toteutettava. Suomen vakiintunut maine koulutuksen ja osaamisen kärkimaana luo odotuksia osaamista ja koulutusta edistävästä puheenjohtajuusohjelmasta. Yhdenvertaiset koulutusmahdollisuudet kaikille tulee nähdä tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden mutta myös Euroopan kilpailukyvyn kysymyksenä.

Sosiaalinen Eurooppa todeksi

Unionin yhteenkuuluvuutta, eli kansalaisten osallisuutta unionin hyödyistä on mahdollista edistää unionin sosiaalista ulottuvuutta vahvistamalla ja konkretisoimalla. Unionin monivuotisen rahoituskehityksen yhteydessä voidaan määritellä mittarit, jotka auttavat sosiaalisen yhteenkuuluvuuden ja unionin perusarvojen toteutumisen tavoittelussa jäsenvaltioiden sosiaalipolitiikan toimivaltaa kunnioittaen.

² Yhteenveto Junckerin komission prioriteettihankkeiden käsittelytilanteesta 1.8.2018 löytyy osoitteessa [http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2018/625176/EPRS_STU\(2018\)625176_EN.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2018/625176/EPRS_STU(2018)625176_EN.pdf)

³ Komission painopistealueet ovat Työllisyys, kasvu ja investoinnit; Digitaaliset sisämarkkinat; Energiaunioni ja ilmastotavoitteet; Sisämarkkinat; Syvämpi ja oikeudenmukaisempi talous- ja rahaliitto; Globalisaation hallinta tasapainoisen ja edistyksellisen kauppapolitiikan avulla; Oikeusasiat ja perusoikeudet; Muuttoliike; Vahvempi maailmanlaajuinen toimija sekä Demokraattinen muutos.

Veronkierto ei kuulu Eurooppaan

Ihmisten oikeustajun vastaisen veronkierron ja veronvälittelyn torjuminen on omiaan vahvistamaan kansalaisten unionia kohtaan tuntemaa luottamusta. Veronkierron ja veronvälittelyn sekä haitallisen verokilpailun kitkeminen on myös edellytys sosiaalisen Euroopan kehittämiseksi.

Turvallinen Eurooppa

Euroopan unioni lisää Suomelle tärkeää kansalaisten kokonaisturvallisuutta. Vastaaminen ilmastomuutokseen on tärkeä turvallisuustekijä. Sisäisen ja rajaturvallisuuden kysymykset säilyvät korkealla unionin asialistalla. Naisten ja lasten asemaa tulee lähestyä paitsi tasa-arvon, myös sisäisen turvallisuuden kysymyksenä; naisiin kohdistuvaa väkivaltaa, haavoittuvien ryhmien hyväksikäyttöä ja ihmiskauppaa ei tule sietää Euroopassa. Eurooppalaisen yhteiskunnallisen vakauden kannalta ratkaisevan tärkeä taistelu sosiaalista eriarvoisuutta sekä syrjäytymistä vastaan on otettava voimakkaammin unionin poliittiseksi painopisteeksi.

Onnistumisella yhteisessä maahanmuuttopolitiikassa on unionille suuri merkitys. Unionin perusajatuksen mukainen tarkastuksista luopuminen jäsenvaltioiden välisillä rajoilla voi käydä mahdottomaksi, jollei unionissa saavuteta yhteistä sopua kansalaisten hyväksymästä, perus- ja ihmisoikeuksia kunnioittavasta maahanmuuttopolitiikasta. Maahanmuuttopolitiikassa on torjuttava ihmissalakuljetusta ja ihmiskauppaa muun muassa luomalla laillisia maahantulon väyliä.

Ilmastopolitiikka haltuun

Vuonna 2018 käytännössä koko Euroopan unionin alue kärsi poikkeuksellisista ja äärimmäisistä ilmasto-olosuhteista. Sään ääri-ilmiöt ovat entistäkin enemmän havahduttaneet jäsenvaltiot siihen, että ilmastopoliittinen käänös on väistämätön. Ilmastomuutoksen hillitseminen ja siihen sopeutuminen koskettavat useimpia unionin politiikkalohkoja. Suomi pyrkii siihen, että kaiken EU-politiikan ilmastovaikutukset arvioidaan ja Pariisin ilmastopoliittisen mukaiset päästötavoitteet päivitetään kaikille politiikan sektoreille.

Perusasiat kestäviksi: Ruoka, vesi ja metsät

Ilmastomuutos vaikuttaa elintarvikkeiden tuotannon edellytyksiin maailmanlaajuisesti. Unionin alueella ilmastomuutos tarjoaa maataloudelle sekä haasteita että mahdollisuuksia. Aavikoitumisen seurauksena viljelykelpoisen maan suhteellinen tuottavuus ja arvo kasvavat. Siten maaseutuelinkeinojen taloudellinen merkitys kasvaa. Puheenjohtajakaudellaan Suomen tulee edistää nykyistä kannattavampaa maataloutta ja pitkäjänteisempää maaseutupoli-

tiikkaa, joka pystyy hallitsemaan paremmin ilmastonmuutoksen asettamia haasteita ja tukemaan luonnon monimuotoisuutta. Ilmastonmuutoksen hallinnassa peltojen hiilinieluilla on suuri merkitys.

Ruuan lisäksi puhtaan veden sekä kestävän metsätalouden ja puhtaan energian strateginen ja taloudellinen arvo kasvaa. Metsät kytkeytyvät kiinteästi lukuisiin unionin politiikkoihin muun muassa ilmastonmuutosta hillitsevien hiilinielujen lähteenä ja fossiilisista raaka-aineista tuotettavan energian ja muovien kestävänä korvaajana sekä biodiversiteetin säilyttäjinä. Suomella on tilaisuus tuoda metsätaloutta ja –tekniikkaa koskevan osaamisensa avulla lisäpanoksen EU:n taloudelliseen kehitykseen uusien biopohjaisten tuotteiden myötä ja siten vaikuttaa kestävän kehityksen politiikkaan. Puuraaka-ainetta kestävästi ja monipuolisesti hyödyntävä metsäteollisuus on yksi Suomen hyvinvointiyhteiskunnan kivijaloista, muodostaen myös merkittävän osan Suomen vientituotoista.

Bio- ja kiertotalous todeksi

Kiertotalouden tulee olla kaiken taloudellisen toiminnan johtotähtenä. Kunnianhimoisen biotalouden ja kiertotalouden edistämisellä on yhteys ilmastonmuutoksen torjuntaan, luonnonvarojen ylikulutuksen lopettamiseen, valtamerten ja maa-alueiden jätekriisin ratkaisuun sekä kasvun ja työllistämisen tavoitteiden edistämiseen. Kiertotalous teknologisine sovellutuksineen (Cleantech, biotalous) on Suomen tulevaisuuden tärkeä menestystekijä. Sen edistäminen on niin kansallinen, unionitason kuin maailmanlaajuinen etu ja siten Suomen tärkeä unionipoliittinen tavoite.

Vahvempi Eurooppa – turvallisempi maailma

Ulkosuhteet ja suhteet EU:n lähialueisiin määrittävät merkittäväällä tavalla unionin useiden politiikan alojen sisältöä. Todellisuudessa valtioiden, kansalaisten ja taloudellisten toimijoiden yhteydet ulottuvat monin kytköksin yli kansallisvaltioiden rajojen, mikä on otettava huomioon myös Suomen EU-puheenjohtajuusohjelman tavoitteissa. EU:n jäsenvaltioiden sitoutuminen Agenda 2030 -ohjelmaan merkitsee, että ohjelma vaikuttaa EU:n päätöksentekoon kaikilla politiikan aloilla.

Jo aikaisemmin päätetyt tavoitteet pysyvästä rakenteellisesta yhteistyöstä, puolustusrahastosta ja sotilaallisesta liikkuvuudesta tulevat heijastumaan useiden neuvostokokoonpanojen agendaan. Suomelle on luontevaa, että eurooppalaista puolustusyhteistyötä kehitetään ja syvennetään. Erilaisiin hybridiuhkiin varautuminen pysyy tärkeänä painopisteenä. EU:n kykyä kriisien rauhanomaiseen ratkaisemiseen, rauhanprosessien tukemiseen ja kriisinhallintaan on vahvistettava.

Arktinen politiikka - uusi tulevaisuus

EU:n on oltava nykyistä aktiivisempi arktisessa politiikassaan. Ilmastonmuutos, arktisen ympäristön haavoittuvuus, alkuperäiskansojen oikeudet, arktisen alueen sotilaspoliittinen merkitys sekä uusien kuljetusreittien aukeaminen muodostavat kokonaisuuden, joka edellyttää nykyistä aktiivisempaa EU:n arktista politiikkaa. Arktisen yhteistyön kehittäminen on Suomelle sekä ympäristökysymys että sisältää uusia taloudellisia mahdollisuuksia mm. omaa arktisten alueiden osaamistamme ja korkeaa teknologiaamme hyödyntäen.

Arktiseen politiikkaan liittyy myös useita ilmastopolitiikan haasteita. Nämä koskevat napajään sulamista, mustan hiilen laskeumia napa-alueilla sekä ympäristönormien sovittamista arktisten alueiden erityisen haavoittuviin luonnon olosuhteisiin. Alkuperäiskansojen osallisuus oman asuinalueensa, kulttuurinsa ja elinkeinojen tulevaisuuden kehittämiseen on turvattava.

Ilmastonmuutoksen vaikutukset ja tekninen kehitys merkitsevät, että Koillisväylä on jo nyt varteenotettava kauppatie ja että Euraasian pohjoisen reunan luonnonvarojen hyödyntäminen on tehostumassa. Unionilla on tähän kehitykseen liittyen tärkeitä intressejä varjeltavana, muun muassa kestävän talouden osalta.

Suomen ensimmäisellä EU-puheenjohtajakaudella käynnistetty Pohjoinen ulottuvuus, eli tasavertaisten kumppanien välinen, eri sektoreiden osalta tarkemmin määritelty yhteistyö, tarjoaa esikuvan arktisen politiikan pragmaattisesta järjestämistavasta.

Osallistuminen arktiseen kumppanuuteen edellyttää unionilta merkittävää panostusta pohjoisten alueiden sekä Pohjoiskalotin infrastruktuuriin, muun muassa jatkamalla eurooppalaisten liikenteen TEN-verkostojen rakentamista. Pohjoisten väyläinvestointien vaiheittainen toteutuminen, ensin Tornion korkeudelle ja myöhemmin Jäämeren rannoille ja Kuolan suuntaan, on ratkaisevaa myös Suomen kannalta, minkä vuoksi näiden kysymysten on oltava EU-tavoitteidemme keskiössä.

Itämeri merkitsee Suomelle paitsi keskeistä kuljetusyhteyttämme Eurooppaan ja maailmalle, myös keskeistä ympäristöpoliittista haastetta Itämeren suuren saastekuorman vuoksi. EU-puheenjohtajakaudella Suomi edistää Itämeri-yhteistyötä sekä EU-maiden että kaikkien Itämeren rantavaltioiden kesken ympäristökuormituksen vähentämiseksi.

Kauppan ja kehityksen kautta vakautta

Puheenjohtajakaudella kysymys sääntöihin perustuvan maailmankaupan tulevaisuudesta tulee olemaan keskipisteessä. Samalla kysymys kaupankäynnin sääntöjen vaikutuksesta globaaliin talouskasvuun ja kehitykseen on entistäkin ajankohtaisempi. Suomen EU-tavoitteet on linjattava suhteessa Agenda 2030 -ohjelman tavoitteisiin.

EU:n ja Afrikan taloussuhteiden kehittäminen tasavertaisten yhteistyöksi on Euroopalle samalla kohtalonkysymys sekä mahdollisuus uuteen nousuun kehittyvän Afrikan rinnalla. Euroopan tulee tehdä voitavansa, jotta Afrikan kasvavat ikäluokat voivat luottaa hyvään tulevaisuuteen omassa maanosassaan. Avainasemassa on koulutuksen ja työpaikkojen mahdollistaminen nuorille, ja huomion kiinnittäminen tyttöjen ja naisten asemaan. Afrikan kehityksen ja sen talouskasvun tasapuolinen edistäminen on myös lopulta ainoa tehokas ratkaisu keino muuttoliikkeen juurisyihin.

Taustaa: Puheenjohtajavaltion ja sen ohjelman tehtävät

Lissabonin sopimuksen mukaan EU:n jäsenvaltioiden valtion- ja hallitusten päämiesten sekä Eurooppa-neuvoston puheenjohtajan ja komission puheenjohtajan muodostama Eurooppa-neuvosto ”antaa unionille sen kehittämiseksi tarvittavat virikkeet ja määrittelee sen yleiset poliittiset suuntaviivat ja painopisteet”⁴. Vuodesta 2014 lähtien Eurooppa-neuvosto on sopinut toimintansa suuntaviivaksi viiden vuoden strategiset painopisteet. Seuraavasta strategisesta ohjelmasta on tarkoitus sopia uuden Eurooppa-neuvoston puheenjohtajan valinnan jälkeen kesäkuussa 2019.

Perussopimuksen mukaan Euroopan komissiolla on harvoin poikkeuksin yksinoikeus tehdä ehdotuksia lainsäädäntöjärjestyksessä hyväksyttäviksi unionin säädöksiksi. Komission toimikaudekseen laatima työohjelma hyväksytään uuden komission tultua nimitetyksi Euroopan parlamentin vaalien jälkeen vuonna 2019.

Euroopan unionin neuvoston puheenjohtajana toimivat – ulkoasiainneuvostoa lukuun ottamatta, jonka puheenjohtajana toimii ulkoasioiden ja turvallisuuspolitiikan korkea edustaja – jäsenvaltioiden edustajat vuorotellen kuusi kuukautta kerrallaan. Puheenjohtajavaltion tehtävät liittyvät asemaan neuvoston eri kokoonpanojen puheenjohtajana. Puheenjohtajavaltio päättää puheenjohtajuusohjelmassaan asioiden käsittelyjärjestyksestä Eurooppa-neuvoston ohjeiden sekä komission aloitteiden pohjalta. Puheenjohtajavaltio edustaa neuvostoa trilogimenettelyssä. Puheenjohtajavaltio edustaa neuvostoa EU:n sisäisen hallinnon osalta.

Puheenjohtajakauden merkitys Suomelle liittyy puheenjohtajuuden suomaan vaikutusvaltaan. Menestyksellinen toiminta unionin yhteisen agendan edistäjänä ja jäsenvaltioiden erimielisyyksien sovittelijana lisää puheenjohtajavaltion arvovaltaa. Puheenjohtajavaltio kartuttaa toimikaudellaan arvokkaan tietopääoman unionin ja sen eri jäsenvaltioiden tavoitteista. Ennen kaikkea puheenjohtajakauden ohjelma tarjoaa tilaisuuden kiinnittää neuvostossa huomiota kansallisesti tai alueellisesti tärkeisiin aiheisiin, jotka voidaan myöhemmin

⁴ SEU 15 artikla

sisällyttää koko unionin agendaan, kuten tapahtui Suomen ajaman Pohjoisen ulottuvuuden politiikan osalta.

Suomi muodostaa yhdessä meitä edeltävän puheenjohtajamaan Romanian ja meitä seuraavan Kroatian kanssa puheenjohtajatrion, jonka yhteisen trio-ohjelma hyväksytään joulukuussa 2018 Eurooppa-neuvoston strategisen ohjelman 2014 – 2019 pohjalta.